

Nationalspråksnämnden 5.2.2025 § 4

Nationalspråksnämndens utlåtande om utvärderingen av välfärdsområdets strategier

Sammanfattning

- Sammanfattningsvis konstaterar nationalspråksnämnden att de språkliga rättigheterna inte i tillräcklig grad tagits i beaktande i förverkligande av strategin.
- Åtgärderna i nationalspråksprogrammet bör i sin helhet förverkligas.
- Under välfärdsområdets första verksamhetsperiod har de språkliga rättigheterna inte prioriterats tillräckligt.
- På basen av det som framkommit i både personal- och invånarenkäten kan det konstateras att de språkliga rättigheterna inte uppfyllts likvärdigt.
- Nämnden efterlyser att det ur ett språkligt perspektiv mera systematiskt behöver göras förhandsbedömning av konsekvenserna innan beslut fattas liksom vid verkställande av beslut och uppföljningen av dessa.
- En grundförutsättning för tillhandahållande av likvärdig service på bägge nationalspråk är tillgången av personal som behärskar båda språken.
- Personalresurserna inom svenska enheten behöver stärkas för att välfärdsområdet ska kunna uppfylla sina lagstadgade förpliktelser och för att nationalspråksnämnden ska ha tillräckliga förutsättningar att sköta sina uppgifter.
- Personalens språkkunskaper behöver kartläggas och sättas in i olika system.

- Nämnden understryker vikten av att välfärdsområdet som delägare i HUS-sammanslutning aktivt och målmedvetet följer upp och bevakar att de språkliga rättigheterna efterlevs.

Föreliggande utlåtande gäller välfärdsområdesstrategin som godkändes i oktober 2022 samt servicestrategin och beslutet om räddningsväsendets servicenivå som godkändes året efter, i oktober 2023, och den utvärdering som görs av strategihelhetens funktionsduglighet och utvecklingen av de strategiska målen. Nationalspråksnämnden konstaterar att det är av största vikt att utvärderingen görs systematiskt och noggrant. För att blicka framåt krävs en god lägesbild av hur väl de målsättningar, strategiska aktiviteter, som satts uppnåtts samt de beslut som fattats förverkligats. Med det som grund finns det bättre förutsättningar att formulera vart vi vill och hur vi tar oss dit. Rent generellt konstaterar nämnden att för det skulle vara till fördel om välfärdsområdets strategiska dokument framöver är kortare och mer koncisa.

Västra Nylands välfärdsområde är tvåspråkigt, vilket innebär att de finsk- och svenskspråkiga invånarnas språkliga rättigheter och behov ska tillgodoses på ett likvärdigt vis. Under välfärdsområdets första verksamhetsperiod har de språkliga rättigheterna inte prioriterats tillräckligt. De språkliga rättigheterna ska efterlevas inom samtliga serviceområden oberoende av vilka tjänster det är fråga om samt i all verksamhet inom organisationen. **Tvåspråkigheten ska genomsyra hela verksamheten inom välfärdsområdet. De strategiska dokumenten ska framöver stöda tvåspråkigheten.** Västra Nylands välfärdsområde är det välfärdsområde som har näst flest svenskspråkiga invånare.

En av välfärdsstrategins fyra strategiska riktlinjer och mål är att främja våra invånares välfärd och säkerhet. Under rubriken skrivs att tjänsterna på svenska ordnas med beaktande av hela områdets behov. Som allmän målsättning under rubriken finns intaget att kundernas nöjdhet med tjänsterna och tillgången till dem ökar. **På basen av det som framkommit i både personal- och invånarenkäten kan det konstateras att de språkliga rättigheterna inte uppfyllts likvärdigt.**

Den andra är att ordna och förnya tjänster på ett hållbart sätt. Ur strategin framgår att alla våra beslut grundar sig på en mångsidig konsekvensbedömning. **Nämnden efterlyser att det ur ett språkligt perspektiv mera systematiskt behöver göras förhandsbedömning av konsekvenserna innan beslut fattas liksom vid verkställande av beslut och uppföljningen av dessa.** Svenskan är inte alltid synliga eller har inte alltid tagits i beaktande i samma utsträckning som majoritetsspråket.

Till de strategiska riktlinjerna och målen hör även att skapa en välmående och eftertraktad arbetsplats tillsammans. Det skrivs att tvåspråkigheten i vårt välfärdsområde syns som en positiv sak i de anställdas vardag och att främja ett uppmuntrande språkklimat i hela området, till exempel genom att stödja de anställdas språkstudier i samarbete med våra partner.

För att stärka personalens språkkunskaper har det inom välfärdsområdet bland annat erbjudits utbildningar, vilket är viktigt och måste fortsätta, men dessvärre konstateras det att målet inte uppnåtts. Det här är någonting nationalspråksnämnden ser allvarligt på. En grundförutsättning för tillhandahållande av likvärdig service på bägge nationalspråk är tillgången av personal som behärskar båda språken.

Nämnden upprepar förekomsten av välfärdsområdets nationalspråksprogram, som godkänts av styrelsen, och åtgärderna i det. En övergripande målsättning är att ha tillräckligt med tvåspråkig personal och målsättningarna och åtgärderna för att nå dit är flera. Däribland att förbättra den nuvarande personalens möjligheter att utveckla sina språkkunskaper, det ska kontinuerligt, enligt behov, erbjudas språkkurser på arbetstid. **En annan åtgärd är – vilken nämnden efterlyst ett flertal gånger – att välfärdsområdet ska ha språkincitament för personal som betjänar på båda språken. Nämnden utgår ifrån att fattade beslut verkställs och att incitament tas i bruk i snabb takt.** Vid rekryteringen av personal ska välfärdsområdet bättre ta fasta på språkkunskaperna hos de sökande.

Arbetet för en positiv språkkultur i hela organisationen behöver intensifieras, den arbetskultur som råder ska vara tvåspråkig och flerspråkig. Även i servicestrategin under personalmålsättningar skrivs att personalens kunskaper stärks i svenska och den tvåspråkiga organisationskulturen. Nämnden konstaterar att ännu återstår mycket arbete. Det krävs långsiktigt, målmedvetet arbete.

Den fjärde strategiska riktlinjen och målet är att uppnå de bästa resultaten genom smidigt samarbete. Här framgår att Västra Nylands välfärdsområde har ett nationellt ansvar för att stöda utvecklingen av social- och hälsovårdstjänsterna på svenska, vilket görs i intensivt samarbete med våra partner. Det är i lagen om ordnande av social- och hälsovård som det stipuleras att Västra Nylands välfärdsområde ska stödja utvecklande av de svenskspråkiga social- och hälsovårdstjänsterna i hela landet. I detaljmotiveringarna till lagen skrivs att specialuppgiften innebär att Västra

Nylands välfärdsområde ska ge stöd till andra välfärdsområden. Det framgår att det kan göras till exempel genom att skapa nätverk av välfärdsområden som ordnar svenskspråkiga tjänster samt genom att producera material och modeller för att definiera de svenskspråkiga servicekedjorna och tjänstehelheterna för samtliga välfärdsområden.

När det gäller den här specialuppgiften har en hel del arbete gjorts.

Det har grundats ett nätverk för de tvåspråkiga välfärdsområdena, Helsingfors stad och HUS-sammanslutning samt andra aktörer med anknytning till utveckling av den svenska servicen. Det har bland annat arbetats för enhetliga uppföljningsmätare i välfärdsområdena och goda modeller och information har delats. Även inom ramen för kompetenscentret vid Raseborgs sjukhus görs arbete som främjar specialuppgiften. **Samtidigt vet vi att uppgiften är oerhört viktig, att det finns ett klart behov av att utveckla social- och hälsovårdstjänster på svenska och att det med fördel kunde göras ännu mera. Inom ramen för nuvarande resurser är det dock inte möjligt, personalresurserna inom svenska enheten behöver stärkas för att välfärdsområdet ska kunna uppfylla sina lagstadgade förpliktelser och för att nationalspråksnämnden ska ha tillräckliga förutsättningar att sköta sina uppgifter. Därtill behöver välfärdsområde prioritera att föra fram behovet av statlig finansiering för specialuppgiften.** Övriga utvecklingsförslag är att helheten skulle behandlas i välfärdsområdesstyrelsen, då uppgifter att svara för att stödja utvecklingen av de svenskspråkiga social- och hälsovårdstjänsterna hör dit.

På basen av det som ovan skrivits kan konstateras att då det kommer till servicestrategin och kundmålsättningen om att trygga både finsk- och

svenskspråkiga tjänster i vårt område så har vissa framsteg gjorts, men ännu återstår mycket arbete att göra. **Bland annat är det svårt att styra klienterna rätt då man inte vet vilka språkkunskaper som finns på olika enheter. Personalens språkkunskaper behöver kartläggas och sättas in i olika system.** Inom en snar framtid borde det vara möjligt att det i systemen är tydligt såväl vilket modersmål patienten eller klienten har som vilka språk personalen behärskar, då är det smidigt att koppla ihop personer som har ett gemensamt språk. Även husläkarmodellen, eller egenläkarmodellen som den även ofta benämns, ger goda möjligheter att stärka de språkliga rättigheterna. **Överlag finns det utvecklingspotential då det kommer till att sammankoppla personal och klienter och patienter som kommunicerar på samma språk, språkvalslinjer ska nyttjas och då de finns ska de fungera klanderfritt.** Nationalspråksnämnden påminner om att perspektivet om att trygga tjänster på svenska och finska behöver finnas med vid all utveckling av social- och hälsovårdstjänsterna, och det gäller att alltid minnas att ansvaret för det ligger på välfärdsområdet som ansvarar för att tjänsterna tillhandahålls, även i de fall då tjänster tillhandahålls av någon annan aktör än välfärdsområdet. På basen av den respons som inkommit kan slutsatsen dras att tillhandahållande av service och tjänster på svenska fungerar bättre i Hangö-Raseborg-Ingå-Sjundeå området än i de östra delarna av välfärdsområde. Det är viktigt att god praxis sprider sig och att attityden är positiv.

När det kommer till servicestrategin och målsättningen om gemensamma mål för serviceproduktionen konstaterar nämnden att det **inte explicit står något om tvåspråkighet eller svenska. Det ska naturligtvis vara en självklarhet då det gäller serviceproduktion men inför kommande**

strategier är det viktigt att det är tydligt, explicit inskrivit och att målsättningen noggrant följs upp.

Gällande målsättningen om gemensamma mål för digitala tjänster / Digital färdplan skrivs att digitala lösningar för ärendehantering främjas och utvecklas på båda inhemska språken. **Kompetenscentret vid Raseborgs sjukhus stödjer utvecklingen av svenskspråkiga tjänster, det gäller även de digitala tjänsterna, vilket är någonting positivt som behöver bevaras och utvecklas.**

Det konstateras att "i fråga om den specialiserade sjukvården har samarbetet med HUS utvecklats avsevärt, och vi har utarbetat en plan för att förbättra servicekedjorna och stärka basnivån". **Nämnden understryker vikten av att välfärdsområdet som delägare i HUS-sammanslutning aktivt och målmedvetet följer upp och bevakar att de språkliga rättigheterna efterlevs.** Flera av de av HUS fattade besluten har slagit extra hårt mot den svenskspråkiga befolkningen i området. Det är med stor oro nationalspråksnämnden tagit del av besluten.